

The background features a dark grey, textured surface with various white line-drawing sketches. On the left, there is a detailed drawing of a microscope. Above it, a globe of the Earth is visible. In the bottom right corner, there are sketches of mathematical symbols, including a percentage sign, a plus sign, and a right-angle symbol. The overall theme is educational and scientific.

PROBLEMATIKA ROZVOJE RANÉ GRAMOTNOSTI

Specifické poruchy učení a chování
pro 1. stupeň

- **Čtení a psaní**

- modely vývoje čtení a psaní
- porozumění čtenému
- testy gramotnostních dovedností

- **Problematika osvojování cizího jazyka**

- cizojazyčná způsobilost
- multisenzorický strukturní přístup

ČTENÍ

? Jak byste definovali „čtení“?

Čtení: proces extrakce a konstrukce významu z psaného textu z nějakého důvodu

? Co to znamená „dobře číst“?

? přiměřeně rychle, přesně, s porozuměním, s intonací

ČTENÍ A PSANÍ

- složité, dlouho se vyvíjející procesy
 - postavené na určitých kognitivních předpokladech
 - ovlivňované povahou ortografického systému jazyka, v němž se dítě učí číst a psát
- ČS tradice -proces opírající se **percepčně motorické funkce**: (zraková a sluchová percepce a diskriminace, grafomotorické a vizuomotorické schopnosti, pravolevá orientaci)
- opomíjí vývoj poznatků v mezinárodní literatuře (kognitivní vývojové psychologie) – od 70. a 80 . let min. století poukazováno na klíčovou úlohu **jazykových schopností** dítěte ve vztahu k rozvoji Č a P (Libermann, Vellutino, Elkonin, Byrne...)

VÝVOJ ČTENÁŘSKÝCH DOVEDNOSTÍ

- seznámení se s psaným textem – před formální výukou
 - rozpoznání svého jména, značky čokolády
 - předstírání čtení – extrahování významu!
- učit se číst- několikaletý proces (čtení se lze naučit jenom čtením!!)- zahrnuje
 - vystavění **zrakového slovníku** (sight vocabulary)
 - rozvoj **dekódovacích schopností** (decoding skills)
- zásadní: pochopení **alfabetického principu** – korespondence foném- grafém, (malé děti: psané písmo spojené s významem, ne zvukem)
- dekódovat nestačí – **důležité porozumění**

VÝVOJOVÉ MODELY ČTENÍ/PSANÍ

např. Frith (1985) : stádia podle úrovně **alfabetické znalosti dítěte**

1. **logografická**: staví na zrakovém vnímání slova
2. **alfabetická fáze psaní** - ačkoliv číst můžeme globálně, pro psaní nutné informace o písmenech → dítě motivováno touhou psát
3. **alfabetická fáze čtení** – alfabetické dovednosti se přenášejí zpět – dítě už může číst slova, která nezná
4. **ortografická fáze čtení** – s vývojem čtení – ortografické vztahy více než pouhé korespondence grafém-foném
5. **ortografická fáze psaní** – přeneseno do psaní

PSANÍ

- není jen „obrácené čtení“
- často více problémů než při čtení, kde se snadněji dá využít kompenzačních mechanismů
- převod **fonému na grafém** u většiny alfabetských systémů **složitější** a méně jednoznačný než při převodu **grafému na foném**
- při psaní nutné mobilizovat znalosti vyššího řádu
 - **grafotaktická pravidla**: povolené kombinace písmen [t'] *ticho, pust*
 - **morfologická**: morfemické utváření slov – zachování vizuální obrazu morfému i za cenu narušení korespondence foném- grafém *prosba*
 - **lexikální**: nutné u znalosti nepravidelných slov, musí být memorována – historický vývoj nebo cizí původ *diktát, bylinky*
 - **paradigmaticko-syntagmatické**: analýzu fungování slova ve vyšší jazykové jednotce (psaní přičestí minulého)

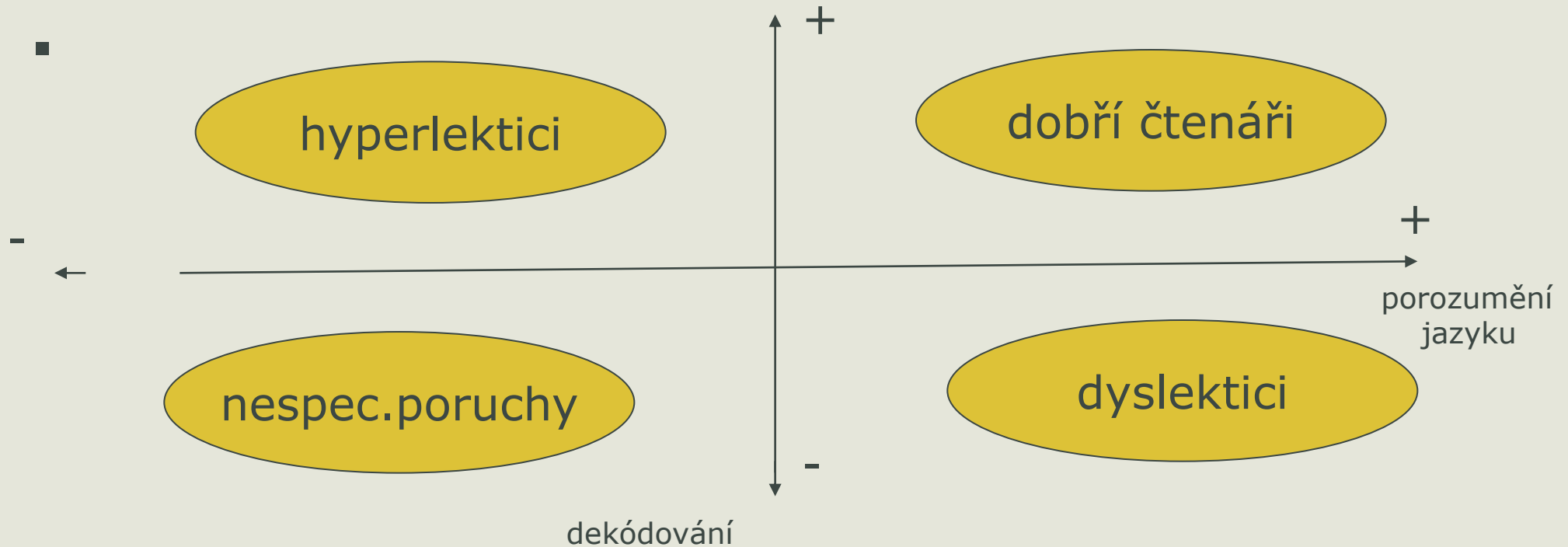
POROZUMĚNÍ TEXTU

- umět dekodovat text (přečíst ho nahlas) neznamená automaticky textu rozumět
- správné dekodování důležitý předpoklad, ale samo o sobě nestačí (60-70 slov za minutu)
- **Jednoduchý model čtení** (Gough a Tunmer, 1986)
- schopnost číst s porozuměním: výsledek vzájemného působení dvou oddělitelných dovedností: dekodování (rychlost a přesnost) a porozumění jazyku

? Jaké různé druhy obtíží ve čtení můžeme u žáků čekat?

JEDNODUCHÝ MODEL ČTENÍ

Jednoduchý model čtení (Gough a Tunmer, 1986)

? Jak lze zjistit v jaké oblasti má dítě obtíže – dekódování - porozumění?

KLÍČOVÉ DOVEDNOSTI PRO ROZVOJ ČTENÍ

- základní předpoklady pro rozvoj schopnosti **dekódovat (přečíst) /foneticky zapsat text (napříč alfabetskými jazyky – např. ELDEL, Caravolas a kol. 2012)**
 - fonematické uvědomění
 - znalost písmen
 - RAN (rychlé jmenování)
- pro **porozumění důležité**
 - určitá úroveň rozpoznání slov
 - sémantické dovednosti
 - syntaktické
 - tzv. externí dovednosti (mimo fonologickou oblast) (Muter a kol. 2004)
 - koreluje více s celkovým IQ a verbální složkou inteligence

BATERIE DIAGNOSTICKÝCH TESTŮ GD

- Caravolas, M.; Volín, J. *Baterie diagnostických testů gramotnostních dovedností pro žáky 2. až 5. ročníků ZŠ*. Praha: IPPP, 2005.
- umožnit učitelům zhodnotit globální čtenářské a pisatelské dovednosti žáků ve třídě a pomocí srovnání s ročníkovými normami identifikovat žáky s potížemi
- **Testy fonemického uvědomění**
- **Čtenářské testy**
 - Test rychlého čtení
 - Čtení pseudoslov
 - Čtení s porozuměním
- **Testy pisatelských dovedností**
 - Pravopisný test
 - Psaní pseudoslov

TESTY ČTENÁŘSKÝCH DOVEDNOSTÍ

Rychlé čtení

a

i

u

za

na

se

po

že

tři

boj

kde

dům

míň

aby

jen

pes

zdát

snad

plán

tvář

smrt

dnes

hlas

stát

Čtení pseudoslov

bává

vésa

kroník

jule

lakný

růška

TEST ČTENÍ S POROZUMĚNÍM

1 Abys mohl hrát fotbal, potřebuješ ___A___ a ___B___ .

A. dům hřiště školu strom lavičku B. míč kabát auto pláč hračky

2 Nejteplejší období z celého ___A___ je ___B___ .

A. jídla roku domu rohu země B. slunce prázdniny léto počasí zima

3 Eva a Jana si spolu rády hrají. Často spolu soutěží, kdo co umí lépe. Někdy je Jana ___A___ než Eva, jindy zas Eva ___B___ nad Janou.

A. větší lepší bělejší starší další B. hraje pozná porazí vyhraje křičí